

եայ էր, ու կը տեւէր մէկ արեւը մարը մըտնելէն մինչեւ միւսը: Այդ օր կը հրաժարէին ամէն տեսակ կերակուրներէ մինչեւ այն վայրկեանը՝ ուր երկինքի վրայ կ'երևէին միջակ մեծութեամբ երեք աստղեր: Պէտք էր զգուշանալ ծոմապահութենէ շարաթ եւ աօնի ու ամսամուտի կամ նոր լուսինի օրերը: Այսպէս կ'ընէր Յուդիթ. «Եւ պահէր նա զամենայն աւուրս այրութեան իւրոյ, բայց զօր չարաթուռն եւ զամսամուտի եւ զտարեկանացն եւ զուրախութեան Տանն Իսրայելի» (Յուդիթ, Ը. 6):

Մանուկներն իսկ, ինչպէս նաեւ յղի եւ ստնտու կիները, պարտաւոր էին պահել Սինկդրիոնի սահմանած ծոմերն ու Արամու 9 ի ծոմը՝ ի յիշատակ Տաճարի աւերին: Երբ պարզ էր ծոմը՝ կրնային օծուիլ ու երեսներն լուալ: Խիստ ծոմերու ժամանակ չէին ողջուներ նոյնիսկ իրենց բարեկամները, քուրձ կը հագնէին ու մոխիր կը ցանէին իրենց գլխուն ու գէմքին վրայ: Այս առթիւ Հերոնիմոս խօսելով իր ժամանակի Հրեաներու մասին՝ կը գրէ. «Անոնք կուլան, բոկոտն կը շրջին, մոխիրի մէջ կը թաւալին ու խորգի վրայ կը պառկին, եւ ի լրումն աւելորդապաշտութեան՝ Փարիսեցիներու չնչին սովորութեան համաձայն ոսպով կը լուծեն իրենց ծոմերը, ցոյց տալու համար թէ ատճի կորսնցուցած են իրենց անդրանկութեան իրաւունքը» (Նաւակ ԼԹ. առ սրբունին Պաւլիկէ):

Բաւական չէին, սակայն, արտաքին այս ցոյցերը, եթէ անոնց համապատասխան չըլլային նաեւ հոգեկան զգացումներն ու ողորմութեան եւ արդարութեան գործերը:

Նսայիի մարդաբնութեան մէջ Աստուած կը յանդիմանէ թեթեւ ընթացքը պահեցողներուն.

«Եթէ կողացուցես իբեւ զանուր զպարանց Բ, եւ Բուրձ եւ մոխիր ի Եֆեյոյ սարածանցես, Սակայն եւ ոչ զայն կոչեցի պահես եւ օր ընդունելի. Ո՛չ զայնպիսի պահես ընտելի, ասէ Տէր: . . . Բեղեա Բաղցեղ զնայ Բ, եւ զայնաս անյարկս սար ի սուհ Բ. եթէ ճեսանցես զմեկն՝ զզեցուցանելի, եւ յընտանեաց զաւակի Բ զակն մի՛ արկանցես: Յայնժամ ծաւալեսցի կանուխ լոյս Բ. . . »

(Նսայի, ԾԲ. 5—8)

Նոյնը ըսուած է նաեւ Իմաստութեան

Դիրքին մէջ. «Մարդ որ ի բաց կացցէ ի մեղաց իւրոց, եւ վերստին զայն առնէ, զինչ օգուտ առնէ խոնարհեցուցանելով զինքն (պահօք), զազօթս նորա ո՞վ ոք լուրցէ» (Իմաստ. ԼԴ. 31):

Վերջացնելէ առաջ յիշենք՝ թէ Դրիստոսի ժամանակ Փարիսեցիներու ծոմը, զոր կը պահէին՝ տպականելով իրենց երեսները, որպէսզի գրաւեն մարդոց ուշադրութիւնն ու յորդանքը, խապառ հեռու էր խոնարհութեան այս զգացումներէն (Մատթ. 23. 16): «Այլ դու, կ'ըսէ Փրկիչը, յորժամ պահիցես՝ օ՛ժ զգլուխ քո եւ լուա՛ գերեսս քո, զի մի՛ երեսեցիս մարդկան իրրեւ զպահող, այլ՝ Հօրն քում ի ծածուկ, եւ Հայրն քո որ տեսանէ ի ծածուկ՝ հատուցէ քեզ» (Մատթ. 23. 17-18):

Հայացուց

Մ. Ե. Ն.

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔ

Ի Ս. ԳԻՐՍ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ(*)

Քննեցի՛ք զգիրս: ՅՃ. 5, 39:

Ե.

«ԶԻ ԴՈՒՔ ՅԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿՈՉԵՅՆԱԼ ԷՔ, ԵՂԲԱՐՔ» (Գղ. 5, 13):

1.

Ազատութիւն, — Իբրեւ զի գեղեցիկ է, զի՛ ցանկալի է այս անուն. բայց սակայն քանի՛ յաճախագոյնս թեւր խմացեալ եւ չարաշար ի կիր արկեալ:

Ազատութիւն բառն բազմադիմի մտօք վարի: Ընդհանուր պայմանաւ առեալ կը նշանակէ յիմնական ազատ լինելոյ յօր եւ իցէ արդելիչ, խափանարար, նեղիչ, բռնադատիչ, ճնշիչ եւն. իմեքէ, հայեցեալ թէ՛ ի մարմնաւոր, նիւթական եւ վայրական հանգամանս, եւ թէ՛ ի քաղաքական հասարակաց իրս, եւ թէ՛ պաշտօնեալ ի հոգեւոր, իմացական եւ բարոյական պարագայս:

(*) Տե՛ս ՍԻՈՆ 1928, էջ 262 հհ. եւ 330 հհ. եւ ՍԻՈՆ 1929, էջ 68 հհ. եւ 166 հհ.:

նաեւ վասն մասնաւոր ինչ ազատութեանց՝ որովք մարդս զերծ կացուցեալ լինի յորպիսի ինչ եւ իյէ սահմանաւոր՝ չափաւորեալ իրաց, որպէս առանձնաշնորհութիւն ինչ եւ առաւելութիւն, ապա՝ հակառակն գերութեան, ծառայութեան, ստրկութեան այլովքն հանդերձ:

Ըստ նմին օրինակի ազատ նշանակէ՝ արձակ, անարգել, անխափան, առանց կապի, անսահմանափակ, լուծեալ եւ զերծ ի կապանաց, ի հարստահարութեանց, ի լիկանաց, ի սահմանադրութեանց եւ ի կարգադրութեանց (զ. օր. նաեւ պատշաճութեան, վարուց եւ սովորութեանց), ի ծառայութեանէ, ի հպատակութեանէ, յամբաստանութեանէ, ի պատժոց, ի վտանգէ, ի զրադմանց, ի պարտեաց.— զարձեալ ինքնօրէն, ինքնիշխան, առանց կախելոյ զուսկէ կամ զիմեքէ.— եւ եւս՝ անաչառ, անպաճոյճ, անկեղծ, համարձակ, յստակամիտ մտօք.— յետոյ ուրեմն՝ ո՛չ փակեալ, ոչ յարակից, զատուցեալ, մեկուսի, ո՛չ գրաւեալ, բաց, ընդարձակ, հասարակաց, զիւրաժատոյց, թոյլ տուեալ իւրօքանչիւր ումեք եւնս:—

Իսկ ի նոր կտակարանի բառս ազատ եւ ածանցք իւր ի կիր արկեալ են պէսպէս օրինակաւ.

Ա. ազատութիւն

1) յերկրաւոր թշուառութեանէ յազատութիւն փառաց, այս է՝ ազատութիւնն որ հաստատեալ է ի փառս (Հո 8, 21).

2) ի մոլորութեանց (2 Կր 3, 17).

3) ի մովսիսական օրինաց (Գղ 2, 4, 5, 1 եւ 13, 1 Պտ. 2, 16).

4) յորեւէ պատուիրանէ կամ օրէնքսգրութեանէ, իրաւունք ըստ հաճոյց զործելոյ (1 Կր 10, 29: 2 Պտ. 2, 19).

5) օրէնք ազատութեան (Յկ 1, 25 եւ 2, 19), այս է՝ օրէնքն որ կը շնորհէ մարդկան ազատութիւն յախտից եւ ի կարեաց եւ ի ցանկութեանց, որով հնարաւոր լինի մարդոյ առնել զկամս Աստուծոյ:

Բ. ազատ, առեալ լինի իրրեւ

1) ազատ, ազատածին, հակառակն ծառայի, ստրկի (Յհ. 8, 33: 1 Կր 7, 21, 12, 13, Գղ 3, 28: 4, 22).

2) զերծեալ ի պարտեաց, ո՛չ պարտական, զ. օր. ազատ ի հարկաց (Մթ 17, 26), ազատ յօրինացն (Հո 7, 3), նոյնպէս

1 Կր 7, 39, հմտ. 1 Կր 9, 1. 19.

3) ազատ՝ բարոյական մտօք, զ. օր. Հո 6, 20 ազատացեալ յարդարութիւնէն, այսինքն՝ հայեցեալ յարդարութիւնն, կամ պատշաճութեամբ նորին. զարձեալ Յհ. 8, 36 ազատ ի ծառայութեանէ մեղաց. նմանապէս Գղ 4, 26 ազատ ի ծառայութեանէ մովսիսական օրինաց, նաեւ 1 Պտ 2, 16:

Գ. ազատել, ազատեցուցանել.

վարի միայն բարոյական իմաստիւ, զ. օր. Յհ. 8, 32 յիշխանութեանէ մեղաց, նոյնպէս Յհ. 8, 36.— եւս Հո 6, 18. 22 ազատեալ ի մեղաց. Հո 8, 2 յօրինաց մեղացն եւ մահու. Հո 8, 21 ի ծառայութեանէ ազականութեան. իսկ Գղ 5, 1 քրիստոնէական ազատութիւնն է:

2.

Եւ արդ, մարթ է համառօտելով առ հասարակ բաժանել զազատութիւնն յերկուս զասակարգս.

Ա. արտաքին ազատութիւն, կամ բնական, նիւքական (զործական, ընկերական, քաղաքական եւն. իմաստիւ), հակառակ բնութեան կամ բռնադատութեան: Այն այս բնական ազատութիւն բաժանի յայլեւոյլ մասունս, ըստ արտաքին սահմանաց եւ հանգամանաց միջավայրի, որպէս բանտարկելութիւն, ազատութիւն արուեստի, հաւատոց եւ կրօնից, մամլոյ, նոյնպէս խորհելոյ եւ խօսելոյ, սակայն սահմանաւոր իմն պայմանօք,— միով բանիւ՝ քաղաքական ազատութիւն, այսինքն՝ իրաւունք իւրաքանչիւր քաղաքացւոյ ըստ հաճոյս առնելոյ եւ թողլոյ զոր ինչ կամի, միայն թէ չանցանէ ըստ հասարակաց հաստատեալ օրէնս եւ կարգադրութիւնս: Հանգոյն սմին է իմացական կամ մտաւորական ազատութիւն, այսինքն՝ կանոնաւոր անխանդար վիճակ մտաց եւ զատողութեան անձին:

Բ. Իսկ ներքին ազատութիւնն, առանձինն սեպհական մտօք, հոգեքանական ազատութիւնն է, որ հայի ի կառն մարդոյ եւ նախապայմանն է բարոյական գնացից, վարուց եւ գործոց եւ մասնաւորապէս բարոյական սրտախանամաւորութեան նորին:

Հոգեբանական ազատութիւնս այս՝ է կարողութիւն եսի ինքն զինքն որոշելոյ, իսկ եսն է արդիւնք բովանդակ վարուց մար-

դոյ: Ըստ այսմ հոգեբանական ազատութիւնն ո՛չ եթէ նշանակէ բացարձակ իմն անկախութիւն յորհէ պատճառաց, այլ թէ՛ որոշիչ եւ վարիչ պատճառք յենն ինքնին հաստատեալ են: Վասն զի արարք մարդոյս, նոյնպէս պատճառօք սահմանեալ եւ կանոնեալ կարգեալ են որպէս զպատահարս բնութեան, եւ իւրաքանչիւր գործանձին, պատճառական օրինաց համեմատ, հետեւանք է միոյ կամ առեւել պատճառաց. միայն թէ ամենայն պատճառք հուսկ յետոյ արմատացեալ են յենն ի զխտովին, որ ազատ գիտակցութեամբ կամի գոր ինչ բանաւորութիւն իւր ուսուցանէ նմա իւրեւ հարկաւոր ճանաչել եւ իրրեւ ուղիղ դատել: Ապա ուրեմն ազատութիւնն չէ՛ օրինազանցութիւն, անխիստութիւն եւ անկարգութիւն, այլ հնազանդութիւն եւ հպատակութիւն օրինաց, եւ այն՝ իրրեւ ինքնակամ կամօք ընկալեալ օրինաց: Կամածին անսանձ ազատութիւն չէ՛ իսկական ազատութիւն, որ մանաւանդ հաստատեալ է յիշխանութիւն բանաւորութեան եւ մտաց ի վերայ զգոյասիրութեան եւ նիւթականութեան: Զգաստութիւն, անձին տէր լինելն, զգօնութեամբ եւ մըտախոնջութեամբ գործել եւ վարել,— այսպիսի՛ ինչ է ազատ լինել: Զի կամքն առանց կորովամիտ խելամտութեան եւ խոհականութեան կոյր է եւ անբարոյական, իսկ խելամտութիւն եւ խոհականութիւն առանց կամեցողական զօրութեան անգոր, չնչին եւ յողզող է, «զի այր երկմիտ առանց հաստատութեան է յամենայն ճանապարհս իւր» (Յկ 1, 8), եւ «նման է հողմակոծեալ եւ տատանեալ ալեաց ծովու» (Յկ 1, 6): Այլայն երկոքին միացեալ կ'ընձեռեն հաստատուն սկզբունս եւ բարոյական վարս: Առ այս ի դէպ գայ խօսքն թէ՛ մարդոյս ամբողջ պատմութիւնն, վարք եւ կենցաղն, իւր նկարագիրն եւ, այսինքն՝ արգասիք իւր տեսական խելամտութեան եւ գործական վարժից եւ կրթութեան: Նկարագիրն է կատարելութիւն եւ լրումն բարոյական (հոգեբանական) ազատութեան. եւ ճշդիւ կամեցեալ խօսել, լի բովանդակ մտօք բուն քաղցրամեծ անձնաւորութիւնն եւ իթ է ճշմարիտ նկարագիրն: Ըստ այսմ բանաւորութիւն, զգօնութիւն, ազատութիւն, բարոյականութիւն եւ նկարագիր չեն այլ

ինչ բայց եթէ այլեւայլ խմացուածք միեւնոյն գաղափարի:

Ի վերայ այս ամենայնի յայտ իսկ է թէ՛ քաղցրամեծութիւնն եւ իրօն յարակից են միմեանց եւ զիրեարս կը պահանջեն. զի ո՛չ ոք արդեամբք կրօնասէր եւ բարեպաշտ համարելի է առանց բարոյական լինելոյ, եւ ո՛չ մի բարոյականութիւն հաստատուն հիմն ունի առանց Աստուծոյ: Անբարոյական կերպարանեալ ոք բարեպարիշտ կեղծաւոր է. բարոյական ոք ամպարիշտ անզգամ է: Վասն զի կրօնքն արմատն է բարոյականութեան. իսկ սա պսակն է կրօնից՝ որ է խորին զգացումն ներքին ջերմեանդն հաղորդութեան ընդ Աստուծոյ (Հմտ. Հո 8, 14 եւ 1 Յճ 5, 3 հճ.)։—

Դարձեալ գիտելի է՝ զի ազատութիւնն, այդ հոգեկան ձիր թէպէտեւ ըստ բուռն բարուց բնածին է, զոր սակայն հարկ է զգոյն մշտել կրթել եւ աստիճան յաստիճանէ վարձացուցանել բարգաւաճել. իբրեւ զի ի վերջոյ նոյն լինի ընդ հարկի: Սմին իրի առաւելապէս ազատ է այն անձն՝ որ ո՛չ կարէ այլազգ քան բանաւորութեամբ գնալ եւ գործել, այսինքն այն՝ որ անվրէպ եւ ի հարկէ կը գործէ զոր ինչ կարեւոր հարկ է: Զայնդունակ պարտ է լինել նպատակ վարժից եւ կրթութեան նկարագրի մարդոյ: Ապաքէն ըստ բարոյական տեսակեալի եւ իրրեւ հրահանգք մարդկային բանաւոր վարուց համարելի է արդեւ կանոնս այս՝ միշտ խորհել զոր ինչ ճշմարիտ է, զգալ զոր ինչ գեղեցիկ եւ վայելուչ է, եւ կամել զոր ինչ բարին է. ուստի բարի է միայն որ ինչ բանաւոր է, այսինքն՝ որ ինչ գիտակցութեամբ, ազնիւ նպատակաւ եւ ազատ կամօք կը գործուի: Ապա ուրեմն պէտք է նպատակն, պատճառք, կամքն եւ կատարումն հանու պազ եւ ամենայնիւ բարոյական լինին:

Առակ մի կայ որ ասէ՝ իւրաքանչիւր ոք իւր երջանկութեան դարբինն է. բայց սակայն քանի՛ քանի՛ անգամ եւ ո՛րչափ յաճախ առակս այս բախտին մըճով կը խորտակուի: Հանդերձ այսու մարթի արդեւք ասել թէ՛ իւրաքանչիւր անձն իւր բարոյական կենաց հաստիչն է. ճանապարհ եւ ընթացք կենաց, զոր մարդ կ'ընտրէ, իւր սեպհական գործն է, իւր ազատ ու

բոլորումն է. գեթ յայտ գիտակցութիւն հաստատեալ է քաղաքական ազատութիւն մարդոյս: Սակայն եւ այնպէս հարկ է միշտ պահել ի մտի զբանս Յովհաննու Մկրտչին թէ՛ «Ո՛ր է կարէ մարդ տունուլ յանձնէ եւ ոչ ինչ, եթէ ոչ իցէ տուեալ յերկնից ի վերուստ» (ՅՆ 3, 27), «զի ամենայն տուրք բարիք եւ ամենայն պարգեւք կատարեալք ի վերուստ են իջեալ առ ի Հօրէն լուսոյ» (Յկ 1, 17): Քաջ իմն է արութեամբ առ սել՝ զինչ եւ եմ, յիմում սեպհական գոյութեան, յիմում բուններքսագոյն կեանս, ինեւ ինքնին անձամբ անձին եմ: Այլ սակայն եթէ ամենայն իրօք իրաւացիկ լինէր այդ յանձնապատան յանդուգն մտածութիւն, հնար էր նաեւ տակ՝ զոր ինչ միանգամ կամիմ լինել, կարող եմ: Մանաւանդ թէ՛ հանգամանք իրաց աշխարհիս զնորին հակառակն ցուցանեն: Առաւել իրաւամբք պարտ է խոստովանել ընդ Պաւղոսի Առաքելոյ թէ՛ «Ծնորհօքն Աստուծոյ եմ զինչ եւ իցեմ» (1 Կր 15, 10): Ոչ միայն առաջին կենսական բողբոջն յայտ առնէ զգոյութիւն Արարչին, այլ նաեւ զարուեսն՝ որ զայն կը զարգացուցանէ, մըրիկն՝ որ զնոյն կը ջախջախէ:

Ապաքէն ամենայն հանգամանք իրաց, որք զմեզ կը շրջապատեն, հուսկ ուրեմն հաստատեալ կան եւ կը հանգչին ի ձեռս նախախնամութեան. նոյնպէս եւ կամք մարդոյ, որ՛չափ եւ ազատ իցէ, ո՛չ եթէ ինքն ըստ ինքեան, անձամբ յանձնէ, բացարձակ անկախութեամբ է զոր ինչ է. վասն զի ամենայն ինչ որ կեանքն է եւ զայն կը կազմէ եւ կը կերպարանէ ի բնէ եւ ըստ սկզբան կանոնեալ կարգեալ է յԱստուծոյ, եւ այն՝ պէսպէս պայմանօք եւ ազգի ազգի յօրինուածովք: Յոյր սակս վասն գործական կենաց եւ վարուց տակի է թէ՛ որ ոք ո՛չ կարէ զոր ինչ կամի, պարտի կամել միայն զոր ինչ կարէ. ըստ այսմ մարդս կարող է տունել զամենայն ինչ զոր կամի, եթէ միայն կամի զոր ինչ կարէ, կամ լաւ եւս զոր ինչ պարտի: Ապա թէ ոչ, որպէս յաճախ կը պատահէ, ուր կամաց եւ կարծեցեալ կարողութեան անհաւասարութիւն եւ անհամեմատութիւն գտանի, ամբողջ կեանք մի կը սպառի եւ ընդունայն կը զոհուի, — կեանք մի որոյ զամբանադիրն կը ծանուցանէ թէ՛ սա կա-

մեցաւ զոր ինչ ո՛չ կարէր, եւ կարէր զոր ինչ ո՛չ կամեցաւ: —

Արդարեւ գծուարին առ իմանալ եւ մեկնել են սոյնպիսի իրողութիւնք եւ ելք իրաց աշխարհիս, եւ տնօրէնութիւնք նախախնամութեան: Սակայն, յամենայն դէպս, ամենայն քրիստոնեայ անձն հեղութեամբ եւ երկիւղածութեամբ կը հաւատայ թէ՛ Աստուած է որ յաջողէ ի մեզ զկամելն եւ զառնելն, ըստ յառաջագործեան իւրում, եւ որ զամենայն յաջողէ ըստ խորհրդոց կամաց իւրոց (Փպ 2, 13 եւ Եփ 1, 11). եւ անդէն իսկ եռանդամբ կը ձայնակցի Պաւղոսի Առաքելոյ գոչելով «Ո՛ր խորք մեծութեան եւ իմաստութեան եւ գիտութեանն Աստուծոյ, որպէս առանց քննելոյ են դատաստանք Նորա, եւ առանց գննելոյ են ձանապարհք Նորա եւն.» (Հռ 11, 33): —

(Շարունակելի)

Յ. Յ. Մ.

Մ Ո Վ Է

(Միջերկրականի վրայ)

Գեախն մը լոյծ, երկընքի պէս կապուտակ, Խորրով ծանօթ ու անծանօթ. — իր լեզուն Ալեալիներն են, խորհուրդներով ակաղծուն, Կը տարածուին Զեփիւռներու շունչին տակ:

Կ'ուզես խօսիլ, զիտնալ իրենց նըպատակ, — Ինչե՛ր արդեօք կան մէջն անոնց ծալքերուն. Ի՛նչ յոյսեր վառ, ո՛րչափ կեանքիւր բիւր, բեղուն ծածկըւած են ծովիւրուն ծոցն անյատակ:

Յա՛նկարծ ահա մըռայլ շունչ մը դըժընդակ, Կը մըրրրկէ խաղաղ ծալքերը ծովուն, Որք մոլեգնած միւն փրփուրներ կը զեղուն, Իրք պատասխան հարցումներուդ խեղկատակ:

ԲԱԿ

